

Jistě si vzpomenete na Nohavicovu písničku, kterou rozesmával publikum o minulé tuhé zimě plné sněhu, Ladovská zima. Ta souvislost nás napadla i na jaře, i když po loňské zimě letos nebylo ani památky, ale chaloupce, kterou jsme uviděli na konci údolíčka, se nedalo říci jinak než – ladovská. Je totiž přesně taková, jaké známé z Ladových obrázků. Zkrátka, zdálo by se – romantika jako řemen.

Ladovskou chalupu si pořídili manželé Drahomír a Bohdana Doležalovi na své cestě z města... V členitém terénu Broumovska vyhledali před 14 roky chalupu na samotě, ovšem nebyla v tak dobrém stavu, v jakém ji vidíte na obrázku. „Byla to zbořenína,“ odpovídají oba naráz. Jak se na chalupě nadřeli, raději ani nelíčí. Ostatně jsme se je rozhodli navštívit nikoliv kvůli rekonstrukci chalupy, ale proto, že hospodaří ekologicky a navíc k tomu využívají koně. Ovšem to, že drží stavení v původní podobě a při rekonstrukci chlévů zachovali styl venkovského stavení, je potěšující. Tak začala jejich cesta z města – z Hradce Králové.

Mladí manželé nejprve zakoupenou nemovitost opravili a přitom pěstovali zeleninu a brambory pro sebe na velké zahradě, která k nemovitosti patřila. Pořídili si zvířata – tři kravky, kobyly a teď k ní mají již dvě tříletá hříbata, která se učí práci na poli. První hektary měli hlavně pro zajištění krmení. O tom, do čeho jdou, měli naštěstí povědomí a zkušenosti předané od děda, který hospodařil v Jeseníkách.

Dnes obhospodařují 28 ha, z toho 7 ha mají orné půdy a kousek lesa. V nadmořské výšce téměř 600 m n. m. pěstují hlavně obilí a brambory, nějakou cibuli, nedávno začali i s produkcí bylin, měsíčku lékařského, meduňky a slézu – „*Ten máme hlavně pro včely*,“ usmívá se Bohdana. Produkci obilnin, brambor a zeleniny mají pro vlastní spotřebu, pro krmení dobytka a koní, a něco na prodej ze dvora. Už si udělali své kontakty na odběratele. „*Z mléka od krav děláme spíše domácí sýry, ty déle vydrží, a jednou týdně je můžeme s čerstvým mlékem vézt známým rodinám*,“ říká Bohdana Doležalová.

Pro větší produkci bioobilí a biobrambor neměli zatím spolehlivý výkup, proto se spíše budou orientovat na pěstování zmíněných bylinek, protože tam si výkup velmi pochvalují. Budují také sušárnu bylin, aby produkce bylinek byla rychle zpracovaná, a tím kvalitnější.

O KONÍCH

O využití koňské síly při práci na poli – ještě do poloviny minulého století hojně v zemědělství vy-

Drahomír Doležal s prutovými branami na poli

Tříletí slezští norikové si už na strojení do postrojů a práci na poli zvykli

Traktor vám další traktor neporodí...

užívané – jsme si pohovořili s Drahomírem, pěkně posazení za velkým rodinným selským stolem. Koně chtěl mít, dobře zvažil, že zapřáhnout koně do práce na poli nebude zase tak obtížné – když to šlo před stoletími... Ale na takové hospodaření, které bylo léty v družstvech vlastně přerušeno, se také připravil Ziskal materiály a časopisy z Německa, kde se hospodaření s koňmi tolik nepřerušilo. Problémem dnes není získat koně, ale vhodné stroje do zapřazení.

Bohdana vzpomíná: „*Když jsme neměli stroje, na kterých se dá sedět, přišel manžel z obdělání jednoho hektaru pěkně vyřízený, vždyť při tom nachodil desítky kilometrů*.“ Naši předci měli asi dobrou kondici a po práci jim nepřišlo obtížné jít třeba dalších desítky kilometrů ještě na různá pouti.

I když je trochu zdržením před prací koně postrojít a zapřáhnout, než se vyjede. „*Po práci s traktorem se stejně koňům musíte věnovat*,“ říká Drahomír Doležal, „*aby měli pohyb*.“ Práce s koňmi spojuje obojí požadavek: obdělávat pole a zároveň dát koni možnost pohybu. „*Kdo koně chová, třeba v hřebčinci, musí zaměstnávat další lidi, kteří by je spe-*

ciálně projeli, zapřahali do vozíků... Tady to jde v pospolitosti. Je to třeba náročnější, když si pořídím nového koně, musím ho práci naučit. Chvilí to trvá – tři roky než hříbě odroste, pak první zapřahání. Mohou tu být zdravotní problémy, jako nějaké riziko. Ale žádný traktor věkem nenabývá na hodnotě, kdežto kůň věkem zraje a na hodnotě nabývá. Nehledě na to, že žádný traktor vám nový traktor neporodí. Kobyly ale zajistí třeba dalších dvanáct potomků, a když ji budu šetřit, vydrží do třiceti. Čím víc budu tahat s traktorem, tím bude víc opotřebovaný, ale koně ne. Je to o tom vztahu člověka k samotné práci i ke zvířatům. Traktoru se nebráním, ten máme také na těžší práce a nebo kdyby se zrovna s některým koněm něco stalo – jako zrovna nedávno, když kobyla čekala hříbě.“

Traktor o síle třiceti koní, jsou schopni nahradit ve skutečnosti koně dva. Práce s koňmi na poli není v některých případech pomalejší než s traktorem, jak by se mohlo zdát. Například s rotačkou jedou koně i traktor stejně rychle – 7 km v hodině. Dokonce jsou vyvinuty i baličky na role se senem. Nejnáročnější je pak seno z 19 hektarů odvoztit. V časopisech se uvádí, že je možné až do rozlohy 60 ha hospodařit s koňmi.

Vhodné nové stroje za koně se dají pořídit v Německu. I tady se prosazují stroje složitější – například sečky s přesným setím. Některé stroje potom tahají tři až čtyři koně a při práci se tak tolik neunaví a se širším záběrem strojů je rychleji obděláno. Některé stroje se také vyrábějí velmi

lehké, právě pro využití koňmi, jsou opatřeny samostatným přídatným pohonem, a tak se koně u nich opravdu nenadřou.

O dotacích si myslí, že se vytrácí svoboda v hospodaření, výši dotací jsou hospodáři tlačeni spíše k útlumu, a to není dobré. Také znají z okolí příklad toho, že dotace kvůli nedbalosti úředníka k hospodáři nedorazí a kvůli odvolání, protože na dotace není zákonný nárok.

ŽIVOT NA SAMOTĚ

Žít na samotě poblíž obce Rokytník, nedaleko Hronova, se čtyřmi malými dětmi nebude žádná velká selanka, jak by se ze snímku na titulní straně zdálo. Přesto si manželé Doležalovi nestěžují ani na vzdálenější obchod a školu. Šimon a Drahomír ve věku školní docházky mají totiž domácí a individuální školní výuku, protože by se do školy vzdálené několik kilometrů dostávali v členitém terénu obtížně, zejména v zimě. Musí potom podstoupit zkoušení ve škole z látky, kterou se naučili doma. Apolenka je zatím předškoláčka a nejmladší Matýsek se vozí ještě v kočárku.

V domácnosti s vybavením obvyklým v předminulém století jsou Doležalovi spokojeni. Když to tak vezmete, k životu stačí mít kde uvařit, kde se posadit a kde vyspat – ostatní je už věcí designu. Oni se drží toho prababičkovského, jak velí ladovská chaloupka. Na civilizaci jsou připojeni „pupelční šňůrou“ do elektrárny, takže si mohou namlít třeba obilí na elektrickém mlýnku. Potraviny mají rozhodně čerstvé. A tak je škoda, že stát spíše tlačí hospodáře k tomu, aby půdu uváděli do klidu. V tomto čistém prostředí by byli jistě schopni vyprodukovat biopotravin více.

Obhospodařování pozemků koňmi je jistě tou neekologičtější cestou výroby biopotravin. Ovšem nebude asi schůdná pro většinu hospodářů. Zřejmě podmínkou bude láska ke zvířatům – a to Doležalovi nepostrádají. Myslí si také, že hospodaření s koňmi je méně nákladné, proto by takto vyprodukované biopotraviny mohly být levnější. Velmi by si přáli, „aby si biopotraviny mohli kupovat nejen ti zámožnější, ale byl dostupné všem rodinám s dětmi, nejde jen o to prodat bio na výstavách, ale o to, prodat třeba biocibuli také jen za osm korun.“

Miroslava VOHRALÍKOVÁ

Interiér k ladovské chaloupce pasuje...

Hledáme přeživší staré a krajové odrůdy

V měsíčníku Bio v pravidelné rubrice Biodiverzita přibližujeme postupně nejrozličnější staré a krajové plodiny a odrůdy. Čtenáři Bia tak znají rostliny, jejichž rozšíření lidové názvy jako dumlík, boží dřívce, křibice, hlavatka, šváby či gengel, upomínají na velmi dávné doby. Ačkoliv byly tyto plodiny dříve běžnou součástí života našich předků, poskytovaly potravu, léčiva nebo krmení pro domácí zvířata, jsou dnes téměř zapomenuty, postupně mizí a zcela vymírají.

O udržení těchto krajových a starých odrůd usiluje nevládní nezisková organizace Gengel, která se snaží získávat zachovalé pozůstatky někdejšího bohatství krajových a místních sort kulturních rostlin a navrátit je, za spolupráce s dobrovolníky a veřejností, zpět do pěstování na domácích zahradách. Gengel získané odrůdy namnožuje a poskytuje je nekomerčním způsobem zájemcům z řad veřejnosti. Cílem je jejich uchování pro budoucnost, proto mají jejich pěstitelé např. povinnost vracet namnožená semena zpět. O těchto aktivitách také průběžně informujeme – viz například citáty z dopisů pěstitelů starých odrůd, v nichž po vegetační sezóně hodnotí své zkušenosti s jejich pěstováním.

Dědictví minulých generací

Tyto původní odrůdy, o nichž se v Bio píše, byly získány postupně v průběhu delšího období od lidí, kteří je uchovávali nebo uchovávali po řadu let a desetiletí.

Salát Ševča je dobrou odrůdou letního salátu

Ti je často zase dostali od svých rodičů a prarodičů či jiných starých lidí, sousedů, známých apod. Spolu s předáváním semínek těchto lety osvědčených odrůd se předávaly i recepty na vaření typických krajových lidových pokrmů nebo jídel oblíbených v určitých rodinách (rodinné speciality). Předávání osiv z generace na generaci zajišťovalo trvalé a stále propojení minulosti se současností, zachování cenných, v průběhu staletí a tisíciletí vzniklých, vlastností kulturních plodin.

Podívejme se na několik příkladů takových starých plodin, které se v rámci činnosti organizace Gengel podařilo od lidí shromáždit. Nejlépe si je přiblížíme přímo konkrétními citáty z dopisů pamětníků.

Salát Ševča

Jedním z příkladů může být hlávkový salát, o kterém jeho pěstitelka z okolí Brna píše toto: „...salát, který má okraje listů dorůžova. Může se pěstovat během celého roku a nevyráží do květu. Jen ten nejraněji vysetý.

Také motýli milují krajové odrůdy fazolí – na obrázku žlutáček na návštěvě květu šarlatového fazolu

Má pěkné plné hlavy křehoučkého listů a je oblíbený v celém okolí. Semeno si pěstujeme sami a které dojde, ví, že komu pro ně a dá potom zase svoje čerstvé na oplátku dalším. To semeno jsem dostala od jednoho dobrodruha před 40 lety, který před 14 lety skoro stoletý zemřel. Říkám salátu „salát Ševča“. Jen v pařížské se mu nedaří. Chce být venku a potřebuje dobrou zálivku.“

Je to nejen hezká ukázka zajímavé salátové odrůdy, ale také přirozené spolupráce zahrádkářek, které, jak vyplývá z dopisu, uchovávají a vzájemně si vyměňují osivo této sorty.

Bílý mák

Jinou zajímavou plodinou, tentokrát od pěstitele – muže pro změnu z Polabí – je mák s bílými semínky. Dárce si ho pamatuje od poloviny 50. let. Mák je bílý, tu a tam se objevuje makovice s načervenalým mákem. Používali ho doma na pečení bábovky – a jak píše: „bábovka plněná bílým mákem – toť pochoutka. Má zajímavou, jakoby ořechovou příchutí.“ Taková „mámina bábovka“ je vzpomínkou na celý život a chuťově nad ní není!

Kvetoucí bílý mák s tvořící se malou makovičkou je nádhernou podívanou. Nadto buchty z něho jsou vskutku pochoutkou. Starší pěstitelé ve svých zahradkách mnohdy uchovávají cenné poklady a vědí o nich i leccos zajímavého.